

Nr 80.

Av herr **Nerman**, om demokratisering av medaljutdelningen till statstjänare samt av resereglementet m. m.

Även i det sedan länge relativt demokratiska svenska samhället återstår att undanröja kvarlevor från äldre odemokratiska historiska skeden. Så förenas traditioner från det furstliga enväldets resp. adelsväldets dagar med klassynpunkter från senare skede av penninghushållning i medborgarnas gradering vid belöningar i form av ordnar och medaljer. Detta är ingen stor fråga, men en verklig demokrati bör visa sig även, och icke minst, i livets mindre frågor.

Det råder i vårt land en utpräglad social klasskillnad i fråga om såväl ordnar som medaljer. Ordnaerna tilldelas befattningshavare efter viss tjänstetid, olika ordnar för olika grupper och olika grader inom samma orden: riddare av andra och första klass, kommendör, kommendör med stora korset o. s. v. Ordensinnehav och tjänstegrad bestämmer placering vid officiella tillställningar på hovet och eljest, allt efter riksmarskalksämhetets placeringslista, sedan rangrullan avskaffats år 1909. Inom riksdagen har flera gånger motionerats om ordensväsendets avskaffande såsom odemokratiskt. Härför tycks dock tiden ännu ej vara mogen. Vad här föreliggande motion åsyftar är en mindre omfattande åtgärd av demokratisering, som skulle utplåna klasskillnaden vid utdelandet av officiella utmärkelser. Redan ordensväsendet är baserat på utom tjänsteställning även inkomst, varvid inkomstgraden drar upp en skarp klassgräns. För att överhuvud kunna få den enklaste orden, Vasa-orden, fordras enligt uppgift placering i 16 löneklassen. En materialförvaltare i kungl. generaltullstyrelsens högsta ortsgupp, Stockholm, har placering i 15 löneklassen, 5 346 kr. i årslön, och kan därför aldrig få Vasa-orden, medan en kanske till åren yngre kammarskrivare i samma verk kan få den, eftersom han har placering i 16 löneklassen med 5 622 kr. Här går alltså en klar klassgräns. Med 276 kr. högre årslön tillhör jag en annan klass, en överklass, som kan komma i fråga på den i pressen publicerade ordenslistan på monarkens namnsdag.

Det må emellertid så vara med ordnaerna. Dem blickar ingen verklig demokrat förväntansfullt efter. De äro för småfolket en sak, som tillhör fåfängans marknad i en högre sfär. Mera betydelse ha för den stora massan lägre tjänstemän de medaljer, som officiellt utdelas i statens verk och inrättningar efter visst antal år. Det är ju heller inte ur vägen, att samhället hedrar sina trotjänare och tackar dem för nit och redlighet i rikets tjänst. Men här kommer bjärt till synes samma klassgradering, som nyss nämnts i fråga om ordensväsendet. Medaljens valör (guld, silver, brons) och storleksordning bestämmas av mottagarens placering i lönegrad, d. v. s. inkomst. En banvakt

eller stationskarl vid statens järnvägar, lönegrad 5, får bronsmedalj för kanske flera års längre tjänstgöring än en befattningshavare högre upp på skalan, som huggas med silver eller guld.

Detta är icke demokratiskt tilltalande. Tjänstgöringstiden bör ensamt avgöra och medaljen bör vara lika för alla, silver eller brons utan hänsyn till grad eller inkomst. Sedan länge ha också statstjänarna i stor utsträckning stått kritiska mot gällande ordning och åtskilliga uttalanden ha gjorts för en förändring. Mera modernt styrda institutioner ha mera tilltalande ordning. Så har t. ex. Stockholms stad infört ett förtjänsttecken, S:t Eriks-medaljen, som i en enda valör demokratiskt tilldelas alla av utmärkelse förtjänta. Man kan också tänka sig ett system, som uppges förekomma i andra länder, med annan gåva än en medalj, att t. ex. efter vissa tjänsteår ge befattningshavare ett gediget fickur med inskription som tack från samhället.

Inte nog emellertid med den odemokratiska utdelningen av medaljerna. Samma klasskillnad möter även som uttryck för ett byråkratiskt klassamhälle på andra områden av förvaltningen. Att samhället har löneklasser är ofrånkomligt, när det har olika tjänster. Men icke nödvändig och direkt motbudande är vidare den klasskillnad, som råder i fråga om tjänstemännens resor och dagtraktamenten, varom statsliggarens bihang s. 234 ger upplysning. Enligt allmänna resereglementet § 3 bestämmer Kungl. Maj:t, "till vilken rese- och traktamentsklass förrättningsman är att hänföra", därvid "den befattning, i utövning varav förrättning äger rum, men icke annan tjänstegrad, tjänsteklass, fullmakt eller värdighet är bestämmande i fråga om den ersättning, som skall utgå". Vid utresa kan man, om man har att upprätthålla högre befattning än egen, resa finare än eljest, men på hemfärden har den högre befattningen upphört och man reser i egen blygsammare grad.

Första klassens befattningshavare reser alltså första klass järnväg och på båt i enskild hytt med högst 2 hyttplatser, andra klass befattningshavare reser andra klass tåg och i hyttplats å båt, men tredjeklassaren får nöja sig med tredje klass tåg och salongsplats på båt. Dagtraktamentet utgår efter sex klasser, alltifrån 17 kr. för dag och 9 kr. för natt i klass A ned till 8 kr. för dag och 5 kr. för natt i klass F. Den, som åker i sistnämnda placering, får alltså hålla sig till enklare näringsställen och hotell än den som åker i klass A. Äro olika graders befattningshavare ute samtidigt i gemensamt ärende, få de uppsöka olika matsalar och login. Och då kan det ju hända, att den finare placeringen åtnjutes av en relativt ung och ny man, den enklare av en gammal statens trotjänare. Sådant är icke tilltalande. Alla böra ha samma reseklass och traktamente.

Det finns ytterligare odemokratiska förhållanden att påpeka i detta sammanhang. Hit höra de icke-militära paraduniformerna för statsråd, justitieråd, landshövdingar, generaldirektörer, borgmästare, ledamöter av kungl. vetenskapsakademien etc., alla med värja. Hit hör den olika långa semestern,

där dess olika längd beror på rang. Hit hör en del praktuttryck såväl vid hovet som i det parlamentariska livet. Skulle det t. ex. låta sämre, om det pompösa "Eders Majestät" utbyttes mot "herre Konung", äkta gammalsvenskt? Vore det inte på tiden att avskriva "excellensandet"? Skulle man inte ändå med tillbörlig vördnad kunna kalla regeringschefen endast "herr statsministern"? I publiciteten begagnas numera med annan överdrift ytterst familjärt förnamnet.

Det finns också några speciella utmärkelsetecken av medaljtyp, som utdelas av regeringen med olika storlekar för samma medalj, så Illis quorum, Litteris et artibus, serafimermedaljen o. s. v., likaså av kungligt medgivande beroende mera enskilda medaljer: Patriotiska sällskapets, Sällskapet Pro Patrias, hushållningssällskapens och svenska Röda korsets. Även här förekommer gradering av social klasstyp.

Även i riksdagens ledamotsförteckningar ha vi kvar en rest från längst svunna tider: greve- och friherretitlar.

Svenskarna äro ett stelt och officiellt folk, väl ett arv från vår stormaktstid, som ännu tynger oss. Men även på här berörda områden måste förr eller senare en modernisering inträda. Det är intet att säga om, att man bibehåller en del gammal grannlåt som resterna av kunglighetens forna makt i inledningen "Vi Gustaf" etc. De kan ju kvarstå som dekoration, alla se ju att så är. Men det borde vara tid att avlägsna direkt stötande klassplaceringar, som redan i stora kretsar uppfattas som otillfredsställande. Och jag kan inte tänka, att frågan inte skulle vara mogen för utredning.

I enlighet med här framförda synpunkter hemställer jag,

att riksdagen hos Kungl. Maj:t begär utredning om demokratisering av medaljutdelningen till statstjänare, beträffande rese-reglementet och eljest rörande hithörande förhållanden.

Stockholm den 21 januari 1946.

Ture Nerman.